

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора юридичних наук, професора
Лебези Євгена Олександровича на дисертаційну роботу
на дисертаційне дослідження Марченко Олеси Денисівни
«Правове регулювання діяльності суб'єктів владних повноважень у
правовідносинах адміністративного судочинства»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю
081 «Право»

Актуальність теми дисертаційного дослідження Реалізація права на справедливий судовий розгляд є неможливою без створення умов для всебічного та повного з'ясування обставин справи та надання сторонам та іншим особам, які беруть участь у справі, можливості забезпечувати, надавати та досліджувати докази, необхідні для встановлення обставин справи, найбільш зручним та ефективним способом.

Демократичні перетворення, що відбуваються у нашій країні, дія Кодексу адміністративного судочинства України після останніх внесених змін, призводить до того, що наша країна постійно розвивається і надає поштовх до проведення нових досліджень у вказаній галузі права.

Актуальність обраної теми зумовлена розвитком науково-технічного прогресу, удосконаленням засобів зв'язку та зберігання інформації, використанням комп'ютерної техніки та інформації, що вже призвели до появи нових видів доказів, забезпечення можливості використання яких та закріплення на законодавчому рівні свідчить про якісно новий рівень здійснення судочинства.

Обрана автором в якості предмету дослідження сфера, в силу теоретико-практичного значення його специфіки, достатньо широко відображає весь комплекс проблем, що можуть виникати у процесі діяльності суб'єктів владних повноважень у правовідносинах адміністративного судочинства.

Потреба у розробці зазначеної теми зумовлена ще й тим, що проблеми правового регулювання діяльності суб'єктів владних повноважень у правовідносинах адміністративного судочинства є складовою більш широкої проблеми впровадження електронних та інформаційних технологій в судочинстві в цілому. У законодавстві багатьох країн світу з'явилися норми, що регулюють питання використання електронних технологій при розгляді і вирішенні справ судом. Деякі держави вже мають великий практичний досвід використання електронних технологій в судочинстві.

Обраний напрямок досліджуваної проблеми визначив необхідність опрацювання робіт, присвячених питанням розвитку науки адміністративного, застосування діяльності суб'єктів владних повноважень у правовідносинах адміністративного судочинства. Безумовною перевагою роботи є також вивчення великого обсягу емпіричного матеріалу - сучасної судової практики щодо діяльності суб'єктів владних повноважень у правовідносинах адміністративного судочинства.

Проведений науковий аналіз з-поміж виконаних в Україні дисертаційних досліджень з близької наукової тематики, дозволяє підтвердити самостійний внесок дисертантки у розробку досліджуваної проблематики. Представлена робота може бути визначена як така, що має наукову новизну, оскільки вона є однією із перших комплексних досліджень правовому регулюванню діяльності суб'єктів владних повноважень у правовідносинах адміністративного судочинства, відображає авторську позицію у розв'язанні конкретних правових проблем, зумовлених сферою адміністративно-правового регулювання цього питання. У роботі критично проаналізовані правові та організаційно-функціональні особливості діяльності суб'єктів владних повноважень у правовідносинах адміністративного судочинства, так і європейської практики стосовно адміністративного судочинства.

Виконане дисертаційне дослідження спирається на методологію системного підходу, що передбачає аналіз теоретичних проблем у

взаємозв'язку із тенденціями, які відбуваються у практичній діяльності судової гілки влади стосовно застосування електронних доказів. Комплексність роботи додатково проявляється у всебічному та ґрунтовному вивченні дисертантом предмета дослідження.

Структурно дисертація повністю відповідає меті й завданням дослідження, дозволяє послідовно розглянути основні проблеми, сформульовані у роботі дисертантом.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, які сформульовані в дисертації, підтверджена теоретичною та методологічною базою дослідження, критичним аналізом та узагальненням наукових праць, системним аналізом законодавства діяльності суб'єктів владних повноважень у правовідносинах адміністративного судочинства. Очевидно, що автор, працюючи над написанням дисертації, дотримувалась процедури систематизації наукової літератури під час її аналізу.

У своїй роботі автор критично ставиться до деяких положень публікацій, на сторінках дисертаційного дослідження веде конкретну полеміку з іншими вченими-процесуалістами.

Дисертація ґрунтується на комплексному підході, характеризується належним рівнем наукових узагальнень, що певною мірою обумовлено й характером дослідницької бази. Загальна структура роботи в цілому є логічною, послідовною, раціональною, крім того вірно зазначено мета та задачі дослідження.

Обґрунтованість теоретичних положень, пропозицій, рекомендації щодо подальшого наукового розроблення теми, достовірність результатів дослідження забезпечено використанням системи приймів і способів пізнання. Зміст дисертаційної роботи в цілому характеризується досить високим теоретичним та науково-методологічним рівнем вирішення поставлених завдань.

Безсумнівною перевагою роботи є чітке визначення автором об'єкта і предмета дослідження, що дозволило зробити свою наукову ідею цілісною, обґрунтованою, донести до наукової громадськості власні ідеї та пропозиції, а також уникнути формалізму та зробити дисертацію вагомим внеском у правничу науку.

Необхідно зазначити, що методологія дослідження побудована правильно та передбачає використання апробованої системи методів (серед яких: філософські, загальнонаукові, міждисциплінарні та спеціально-наукові).

Методологія дослідження зазначеної проблематики обрана відповідно до об'єкта та предмета дисертаційної роботи, виходячи із сформульованої мети та відповідних дослідницьких завдань, було використано широкий спектр загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, застосування яких дозволило всебічно проаналізувати об'єкт дослідження.

Питання, які розглядаються в дисертації, розкрито на досить високому методологічному рівні. Зокрема, проаналізовано великий обсяг літератури, а також використано цінну емпіричну базу, що дозволило автору досягти високого ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Оцінюючи концепцію дослідження з позиції її впливу на обґрунтованість положень дисертації, слід відзначити цілісність і логічність її загальної структури, тісний взаємозв'язок розділів і підрозділів, що забезпечує поступове накопичення наукових напрацювань та урахування їх під час отримання основних результатів.

Таким чином, обґрунтованість і достовірність отриманих дисертанткою результатів, висновків та пропозицій забезпечена завдяки використанню широкого кола наукових джерел, емпіричної бази, різноманітних методів наукового і практичного дослідження поставлених завдань.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації одержаних результатів визначається тим, що презентований науковий здобуток є одним з перших у вітчизняній

адміністративно-правовій науці монографічним дослідженням, присвяченим сутності суб'єктів владних повноважень у правовідносинах адміністративного судочинства.

Підсумком проведеної роботи є сформульовані особисто здобувачем нові наукові положення і висновки, що позитивно вплинуть на подальше формування галузі адміністративного права та процесу.

— Схвальної оцінки заслуговує здійснена спроба вдосконалити понятійно-категоріальний апарат. Так, зокрема, в роботі містяться авторське поняття: «суб'єкта владних повноважень в правовідносинах адміністративного судочинства як орган, яку чинними нормативно-правовими актами наділено процесуальними повноваженнями, тобто правами й обов'язками відповідного органу щодо участі в розгляді публічно-правового спору в індивідуальній справі відповідного суду з метою досягнення завдань адміністративного судочинства» (с. 21). На нашу думку, такі спроби розширити існуючий понятійно-категоріальний апарат сприяють формуванню адміністративного права та процесу як комплексної галузі права.

— Дисертантом встановлено характерні специфічні ознаки під час діяльності суб'єктів владних повноважень в правовідносинах адміністративного судочинства: а) реалізація управлінських функцій відповідними органами публічної адміністрації у правовідносинах адміністративного судочинства; б) публічно-правовий спір, який реалізується виключно в судовому порядку; в) регламентація діяльності суб'єкта владних повноважень виключно чинним законодавством України, а саме Кодексом адміністративного судочинства України; г) предметом оскарження є публічні послуги (адміністративні, соціальні, житлово-комунальні, електронні).

Розглянуто проблему виокремлення електронних доказів з поміж інших видів доказів тому, що вказана потреба була зумовлена, зокрема, необхідністю автономізації, уніфікації та категоризації цієї групи доказів.

Автором удосконалено теоретичні положення щодо вдосконалення законодавства, що регулює діяльність суб'єктів владних повноважень у правовідносинах адміністративного судочинства, та практики його реалізації, а також основні розглянуто основні напрямки діяльності суб'єктів владних повноважень у правовідносинах адміністративного судочинства у зарубіжних країнах (с. 139-156).

У роботі набули подальшого розвитку: тези що нормативно-правова база є перевантажена значною кількістю законодавчих актів, які регулюють діяльність окремих державних органів, що створює проблеми у реалізації права на оскарження та відновлення порушених прав. Акцентовано на необхідності визначення понять посадової та службової особи та окреслення кола компетентних суб'єктів у контексті адміністративного судочинства. Уточнення визначення належного відповідача при зверненні з позовом до адміністративного суду дасть змогу максимально швидко та повно захистити права, свободи та інтереси фізичних і юридичних осіб; наукові положення щодо класифікації суб'єктів владних повноважень у правовідносинах адміністративної юстиції: 1) Державні органи: а) Кабінет Міністрів України - вищий орган у системі органів виконавчої влади б) Центральні органи виконавчої влади - міністерства, державні служби, державні інспекції, державні агентства, центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом в) Місцеві органи виконавчої влади - територіальні органи місцевих державних адміністрацій та центральних органів виконавчої влади 2) Органи місцевого самоврядування у правовідносинах адміністративної юстиції 3) Працівники чи посадові особи державних органів у правовідносинах адміністративної юстиції; тези щодо розширення компетенції адміністративних судів у провадженнях щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень про притягнення до адміністративної відповідальності є неоднозначними, особливо у частині зміни заходу адміністративного стягнення. Рішення адміністративного суду, в якому змінюється адміністративне стягнення, навіть у бік його

послаблення, залишається юридичною підставою для притягнення певної особи до адміністративної відповідальності. Однак, відповідно до Кодексу адміністративного судочинства України, завданням адміністративного судочинства є не притягнення правопорушників до адміністративної відповідальності, а захист прав, свобод та інтересів осіб (фізичних та юридичних) від порушень з боку органів публічної адміністрації. З огляду на це, вважаємо відповідні положення статті 286 Кодексу адміністративного судочинства України суперечливими (с. 156-172).

Всі ці положення дисертаційного дослідження містять елементи новизни і, без сумніву, є внеском у адміністративно-правову доктрину. Тему дисертації розкрито вичерпно. Стил ь роботи є лаконічним, логічним та внутрішньо погодженим.

Практичне значення результатів виконаного дослідження.

Практична значимість результатів дослідження Марченко О.Д. визначається можливістю їх подальшого використання в навчальному процесі, а також у діяльності органів законодавчої та судової гілки влади. Представлені результати дослідження доведені до рівня практичних напрацювань та рекомендацій та підтверджені у:

- науково-дослідній сфері для подальшого вивчення актуальних проблем правового удосконалення правовідносин адміністративного судочинства у відповідних суб'єктах владних повноважень (акт впровадження Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара від 04.05.2023 № 448);

- практичній, нормотворчій та правозастосовчій діяльності щодо вдосконалення діяльності (практичної складової) органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у правовідносинах адміністративного судочинства (акт впровадження Дніпропетровський окружний адміністративний суд від 13.03.2023);

- навчальному процесі під час викладання навчальних дисциплін

«Адміністративне право», «Актуальні проблеми адміністративного права та процесу», «Адміністративний процес», «Публічні послуги та адміністративні процедури», а також під час підготовки підручників і навчальних посібників із зазначених та інших навчальних дисциплін (акт впровадження Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара від 04.05.2023 № 449).

Повнота викладу матеріалу в наукових публікаціях. Наукові положення, результати, висновки дисертаційної роботи підтверджуються публікаціями у наукових виданнях та їх апробацією на наукових конференціях. Здобувачем опубліковано 10 наукових праць, у тому числі: 1 стаття – опублікована у виданні, що включені до міжнародної наукометричної бази Emerging Sources Citation Index (ESCI) by Web of Science, 5 публікації носять апробаційний характер.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

В цілому, відзначаючи високий рівень проведеного дослідження, необхідно звернути увагу на окремі положення, які мають дискусійний характер чи потребують додаткового уточнення та аргументації, а саме:

1. Дисертанту необхідно було б посилити характеристику актуальності теми дослідження шляхом наведення статистичних даних з даної тематики. Робота також виграла б, якби було проведено соціологічне дослідження суб'єктів владних повноважень у правовідносинах адміністративного судочинства.

2. Говорячи про окремі складнощі практичного використання електронних доказів в діяльності суб'єктів владних повноважень у правовідносинах адміністративного судочинства авторка пропонує вирішити їх за допомогою застосування нових способів збирання та процесуального закріплення електронних доказів, зокрема це може бути нотаріальне посвідчення електронних доказів (с.166). Цікаво дізнатися який порядок посвідчення електронних доказів пропонує авторка?

3. Виходячи з аналізу змісту дисертації, автореферату та наукових публікацій, дисертантом не вивчались перспективи реалізації розробки та прийняття Закону України «Про публічні послуги», не було визначено роль та значення такого законодавчого акта у врегулюванні досліджуваної сфери відносин.

4. Зважаючи на актуальність і практичне значення дисертації, здобувачеві варто було розробити методичні рекомендації щодо удосконалення діяльності суб'єктів владних повноважень у правовідносинах адміністративного судочинства, що додало б дослідженню ваги з точки зору задоволення потреб практичної діяльності суб'єктів публічної адміністрації.

5. При визначенні організаційних напрямів удосконалення діяльності суб'єктів владних повноважень у правовідносинах адміністративного судочинства поза увагою дисертанта залишились питання запобігання проявам корупції у зазначеній сфері. Було б показово дослідити види корупційних проявів у цій сфері та запропонувати шляхи їх подолання.

Тому, вказана позиція авторки потребує додаткового пояснення та розкриття під час захисту дисертаційного дослідження.

Дотримання принципів академічної доброчесності. Використання положень, наукових праць тощо інших авторів у дисертації мають відповідні коректні посилання. Ознак академічного плагіату не виявлено, що дозволяє зробити висновок що здобувач дотримується академічної доброчесності.

Загальний висновок. Вищенаведене дає підстави стверджувати, що дисертаційна робота Марченко Олесі Денисівни «Правове регулювання діяльності суб'єктів владних повноважень у правовідносинах адміністративного судочинства» є завершеним, самостійним, актуальним дослідженням, результати якого мають обґрунтовану наукову новизну, важливе теоретичне та практичне значення.

Викладені в дисертації рекомендації та конкретні пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства України є теоретично обґрунтованими та аргументованими.

Висновки та рекомендації, отримані під час дослідження, мають важливе практичне й теоретичне значення для адміністративного процесу в цілому.

Основні положення дисертації з належним ступенем повноти були відображені у наукових статтях, підготовлених та опублікованих автором дисертації, кількість і якість яких відповідає вимогам щодо публікацій, зарахованих за темою дисертації.

Винесені на захист наукові положення та рекомендації в сукупності вирішують важливу науково-прикладну проблему – обґрунтування науково-методичних підходів та практичних рекомендацій щодо правового регулювання діяльності суб'єктів владних повноважень у правовідносинах адміністративного судочинства. За оформленням, обсягом, науковою новизною отриманих результатів та їх достовірністю дисертаційна робота відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р., а її автор, Марченко Олеся Денисівна, заслуговує на присудження ступня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Офіційний опонент:

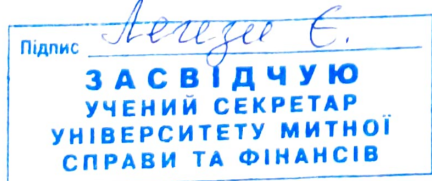
Професор

кафедри публічного і приватного права

Університету митної справи та фінансів,

доктор юридичних наук, професор

Євген ЛЕГЕЗА

М. Бурса